

Over het muurtje kijken

Verslag van de studiedag Heemkunde Actueel II

Diversifiëren is niet meteen het makkelijkste thema. Toch hebben heemkringen die ‘over het muurtje’ durven kijken heel wat te winnen. Dit was althans de boodschap die Heemkunde Vlaanderen op de studiedag ‘Heemkunde Actueel II’ (17 november 2012) bracht. Tijdens deze jaarlijkse expertise-deling wisselen vrijwilligers en professionelen uit de cultureel-erfgoedsector ervaringen en standpunten uit. Dit jaar stond het thema ‘diversifiëring van het heemkundig landschap’ centraal. De inspirerende voorbeelden die tijdens twee plenaire lezingen en drie parallelle thematische workshops werden belicht, bewezen alvast dat diversifiëren op heel wat manieren in de praktijk kan worden gebracht.

Samenwerken met andere sectoren

Floortje Vantomme van *tapis plein* beet de spits af met een bijdrage over het samenwerken met andere sectoren. Vertrekkend vanuit de concrete werking van *tapis plein*, presenteerde ze het publiek een waaier aan mogelijkheden om transversale samenwerkingsacties op te zetten. Een logisch aanknopingspunt daarbij is het feit dat heel wat lokale verenigingen – meestal zonder het zelf goed te beseffen – in de weer zijn met immaterieel cultureel erfgoed. Heemkringen die de hand reiken aan bijvoorbeeld carnavalscomités of sportverenigingen slaan zo twee vliegen in één klap: een vruchtbare samenwer-

Het krulbollen heeft een unieke plaats in dagelijks leven van veel Meetjeslanders. Met de reizende tentoonstelling ‘Expo Krulbol’ werd deze volks-sport in de kijker gezet.

king waarbij het immateriële erfgoed voor de toekomst kan worden bewaard (of ‘geborgd’) en een stimulans aan het erfgoedbewustzijn bij de lokale verenigingen in kwestie die op termijn tot meer initiatieven kan leiden.

Bovendien bieden samenwerkingsacties ook kansen aan heemkringen om hun jarenlange expertise in het bewaren en doorgeven van het ‘geheugen’ van de vereniging (het archief) ten dienste te stellen van andere lokale spelers. En die expertisedeling hoeft niet enkel passief te gebeuren. Gezamenlijke activiteiten die focussen op het ‘doe-aspect’ en beleving centraal stellen, bereiken vaak een verrassend groot en nieuw publiek. Denk maar aan het project ‘Dat is boks’ van het *Huis van Alijn* of de heropleving van het krulbollen in het Meetjesland via ‘Expo Krulbol’.

Doe-erfgoed bij uitstek is te vinden bij de ambachten. Vantomme gaf daarom de tip aan heemkringen om ook in het kader van de ‘Week van de Amateurkunsten’ eens een activiteit op te zetten. Acties zoals ‘Kant XL’, waarbij een reuzenkantwerk werd gelanceerd, zetten niet alleen een stukje immaterieel erfgoed in de kijker, maar zijn bovenal leuke en sociale evenementen waarbij ontmoeting centraal staat. Op een zelfde manier kan samengewerkt worden met natuurverenigingen: tijdens natuurhistorische wandelingen kunnen interessante weetjes over de streek en het al dan niet verdwenen erfgoed. Het sociale aspect van dergelijke activiteiten is vaak de toetssteen voor een geslaagde actie.

Vantomme wees er op dat heemkringen nog verder kunnen gaan en sociale barrières effectief kunnen slechten via samenwerking met buurtverenigingen of zelfs armoedeverenigingen. Het reuzenproject van de vzw *OpgewekTienen* bijvoorbeeld brengt kansengroepen in contact met erfgoed. Zo dragen

onder meer vrijwilligers van de armoedevereniging *Erm 'n Erm* de reuzen rond en wordt momenteel gewerkt aan een *Murga*, een soort fanfare die de reuzen tijdens hun tocht kan begeleiden.

Diversifiëren kan dus op honderdeneen manieren. Hoe je ook diversifieert, een nieuw en ander publiek bereiken moet in de eerste plaats gebeuren via leuke en originele activiteiten zoals het 'Museum voor 1 dag', waarbij mensen zelf de collectie van een tijdelijk museum bijeenbrengen. Om als heemkring een ander publiek binnen te krijgen, moet je dus, zoals Vantomme ons meegaf 'op andere manieren naar buiten komen'. Een belangrijke les daarbij is geduld. Wat vluchtige en eenmalige evenementjes lijken zonder impact op de dagelijkse werking en het ledenbestand van een vereniging kan de kiemen in zich dragen van een structurele en vruchtbare samenwerking.

Tips voor het samenwerken met andere sectoren

1. Neem initiatief: doe zelf een voorstel tot samenwerking!
2. Zoek gedeelde interesses of passies en ga daar rond aan de slag.
3. Wees flexibel: sta open voor bijsturen van het oorspronkelijk idee en wees bereid om te onderhandelen.
4. Ga op zoek naar een win-win situatie voor elke partij.
5. Grijp kansen: hang je karretje aan bestaande evenementen, organisaties,...
6. Wacht af: de meerwaarde ligt soms meer in de samenwerking zelf dan in het concrete resultaat van een activiteit.

Of... durf en laat je verrassen: Vraag eens een aantal onbekenden op de koffie en ga samen op zoek naar mogelijkheden om samen te werken!

Met migranten in zee

Geduld is ook het codewoord bij het nastreven van culturele diversiteit. In een tweede plenaire lezing gaven Piet Creve (AMSAB-ISG) en Karim Ettourki (KADOC) vanuit hun ervaringen bij het opstellen van de 'stafkaart van het migrantenmiddenveld' een aantal tips om als heemkring met migrantenorganisaties in zee te gaan.

Het project 'Stafkaart van het migrantenmid-

denveld en zijn erfgoed in Vlaanderen en Brussel (1830-heden)' ging eind 2008 van start vanuit het groeiend bewustzijn dat door de verzuiling van het Vlaamse verenigingsleven en bijhorende 'verzuilde archivering' in de kleurarchieven het erfgoed van migrantenorganisaties tussen de mazen van het net dreigde te glippen. Met de financiering van het FWO zetten het KADOC, KU Leuven en het AMSAB-ISG daarom een inventarisatieproject in de steigers. Vanaf 2010 brachten ze het middenveld verder in kaart met de steun van de Vlaamse Overheid onder de vorm van een cultureel-erfgoedproject dat zelf een staaltje van brede samenwerking werd: het Vlaams Steunpunt voor Cultureel Erfgoed (FARO), het Expertisecentrum voor Islamitische Culturen (MANA) en het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG) stapten mee in het verhaal. Naast het oplijsten van migrantenorganisaties in diverse steden werd in het kader van dit project ook vorming rond het bewaren van erfgoed ingericht, werd er een website gebouwd en werd de interne samenwerking gestimuleerd.

Piet Creve en Karim Ettourki gaven tips aan heemkringen om met migrantenorganisaties samen te werken.

Door het opstellen van een repertorium van migrantenorganisaties raakten de twee sprekers steeds meer vertrouwd met de kenmerken van dat middenveld zelf. Een middenveld dat – hoewel het deel uitmaakt van het Vlaamse middenveld - bevolkt wordt door vele migrantenorganisaties die vaak heel moeilijk in beeld te brengen zijn. Dat heeft niet alleen te maken met het feit dat er weinig koepelorganisaties zijn (en weinig verenigingen in kleine steden bij zo'n koepel zijn aangesloten), maar ook met het probleem om een 'migrantenor-organisatie' te definiëren. De term 'migrant' op zich

is niet alleen problematisch, maar bovendien zijn verenigingen ook onderhevig aan constante evoluties, bijvoorbeeld in het ledenbestand of in de doelstellingen. De ene migrantenorganisatie is met andere woorden de andere niet.

Dat maakt dat er geen toverformule bestaat die automatisch tot een geslaagde samenwerking leidt. Vertrouwen is natuurlijk cruciaal, zoals bij elke samenwerking. Daarnaast gaf Piet Creve het publiek nog vier concrete tips mee. Ten eerste zorg je er best voor dat er sprake is van een herkenning. Migranten moeten zich herkennen in het brede erfgoedverhaal. Ten tweede ontstaat er idealiter een 'wow-moment'. Zo'n wow-moment en herkenning vonden bijvoorbeeld plaats toen Turkse senioren, op uitnodiging van SamenAnders (SAMA), een Vlaams-Turkse vereniging, een bezoek brachten aan het landbouwmuseum waar ze geconfronteerd werden met werktuigen die ze zelf nog hadden gebruikt. In een derde en vierde tip vroeg Piet Creve aandacht voor twee spanningsvelden: de spanning tussen vrijwilligers en professionelen en die tussen product en proces. Hoewel de klemtoon vaak ligt op het afgewerkte eindresultaat van een samenwerking, mag de waarde van het samenwerken op zich niet onderschat worden. Zo'n proces vraagt tijd en geduld. Voor heemkringen die de uitdaging aandraven om eens 'over het muurtje' te kijken, lijkt 2014 een uitgelezen moment. Dan is het precies vijftig jaar geleden dat Vlaanderen de eerste migratieverdragen sloot met Turkije en Marokko. Die herdenkingen zouden tot tal van gezamenlijke activiteiten van heemkringen en migrantenorganisaties kunnen leiden.

Na de twee inleidende lezingen, kregen de deelnemers in drie thematische workshops de kans om aan de hand van best practices verder over het thema te debatteren.

Culturele diversiteit in praktijk

Erfgoed Lommel: samenwerken met Turkse en Marokkaanse migranten

De workshop 'heemkunde en culturele diversiteit' opende met twee goede voorbeelden van een geslaagd huwelijk tussen heemkunde en culturele diversiteit. Eerst vertelde Ferdi Geerts van *Erfgoed Lommel* over hun samenwerking met Turkse en Marokkaanse migranten in Lommel. Hoewel de vraag om 'iets' rond erfgoed en allochtonen te doen aanvankelijk van de Vlaamse overheid kwam, gingen de

vrijwilligers van Erfgoed Lommel de uitdaging aan. Daarbij kwamen ze al snel tot de conclusie dat de sleutel tot succes bij het erfgoed van de migranten zelf lag. Op basis van interviews en het opsporen van brieven, foto's, geluidsmateriaal,... zou men het verhaal van de eerste migranten vertellen. Het project leidde tot een aantal geslaagde acties zoals onder meer een publicatie op basis van de getuigenissen en de tentoonstelling 'Onze helden kwamen van ver' in het kader van Erfgoeddag.

Bij Erfgoed Lommel werkte Ferdi Geerts samen met Turkse en Marokkaanse migranten.

Uit de ervaringen van *Erfgoed Lommel* kunnen andere heemkringen heel wat opsteken. Drempels blijken bijvoorbeeld zowel bij Vlamingen als bij migranten te bestaan. Taal speelt hierin natuurlijk een cruciale rol. Zo was de hulp van een stagiaire essentieel om de Turkse verhalen te vertalen. Maar taal vormt niet alleen in letterlijke zin een barrière. Ook de woordenschat die bij cultureel-erfgoedverenigingen ondertussen gemeengoed is geworden, kan voor problemen zorgen. Zo verliep het eerste contact met migrantenverenigingen soms stroef omdat zij niet begrepen wat 'erfgoed' precies is. Het bewustzijn van het belang van erfgoed groeit immers ook pas door het expliciet te benoemen. Het verhaal van *Erfgoed Lommel* toont aan dat dergelijke drempelvrees overwonnen kan worden door aan te knopen bij positieve ervaringen die migranten in het verleden opdeden met bijvoorbeeld de (Vlaamse) culturele sector. Zo was een van hen als kind betrokken bij een educatief project in het museum van *Erfgoed Lommel*. Dat creëerde een zekere openheid voor een nieuw cultureel-erfgoedproject. Daarnaast maakte het getuigenis van Geerts ook duidelijk dat een samenwerking tussen erfgoedverenigingen en migrantenorganisaties een win-

winsituatie is. Door beroep te doen op de *knowhow* van een lokale erfgoedvereniging krijgen migranten met hun activiteiten toegang tot andere communicatiekanalen en/of kunnen ze een breder publiek aantrekken. Zo werd het voorstel om een internationaal kinderfeest als activiteit op Erfgoeddag te organiseren eerst niet aanvaard door de nationale organisatie van Erfgoeddag; na een kleine ingreep door *Erfgoed Lommel* – de toevoeging van een tentoonstelling rond het thema ‘Helden’ – wel. Heemkundige kringen hebben op korte termijn natuurlijk heel wat te leren uit de ervaringen die ze tijdens zo’n samenwerkingsproject opzetten. Maar de winst op lange termijn is minstens even groot. Zo lijkt de groeiende belangstelling van de Turkse gemeenschap voor haar eigen verleden ook te resulteren in een toename van de interesse voor het Vlaamse erfgoed.

De tentoonstelling ‘Onze helden kwamen van ver’ kon rekenen op veel belangstellenden.

De scheidslijn tussen Turks en Vlaams erfgoed is bovendien vaak minder duidelijk dan wordt aangenomen. Erfgoed hoeft met andere woorden niet altijd een wij-zij-verhaal te zijn. Een uitstekende tip van Geerts was dan ook om in de toekomst meer te zoeken naar erfgoed dat ons verbindt. Zo blijkt zaklopen bijvoorbeeld ook deel uit te maken van het Turkse erfgoed.

Verder werd aangehaald dat de ene migrantenvereniging de andere niet is. Er bestaan heel verschillende stijlen en organisatiestructuren, de een al informeler dan de andere. Daarmee rekening houden is essentieel. Tot slot wees Geerts op het feit dat een samenwerkingsproject meestal geen strategische keuze is, maar vaak een kwestie van toevallige opportuniteiten.

Heemkunde Vlaanderen: 30 jaar Ghanezen in Gent

De bekommernis om het eigen migratie- en integratieverleden voor het nageslacht te bewaren, was ook bij de tweede case, die in de workshop rond et-

nisch-culturele diversiteit werd toegelicht, het vertrekpunt. In dit voorbeeld ging het om het verhaal van de Ghaneese gemeenschap. Een integratieverhaal dat startte in 1982, toen de eerste Ghanezen zich in Gent (en in de rest van Oost-Vlaanderen) vestigden. Om dit verhaal te reconstrueren werd een project rond mondelinge geschiedenis opgezet. Op vraag van de FZO-VL (Federatie van Zelforganisaties in Vlaanderen), Ghana Union en het Centrum voor de ontwikkeling van de Jeugd van Ghana zorgde Daphné Maes van Heemkunde Vlaanderen voor de nodige begeleiding bij het uitwerken van dit project. Heemkunde Vlaanderen zorgde niet alleen voor ondersteuning en kwaliteitszorg (bv. bij het opnemen en transcriberen van de interviews), maar betrok ook de heemkundige kring van Gent bij het project. Zij riep een werkgroep van Vlaamse en Ghaneese vrijwilligers in het leven om de interviews af te nemen.

Via een bezoek aan het STAM, het Gentse stadsmuseum, konden de Ghanezen kennismaken met het Gentse erfgoed.

De inzet van de vrijwilligers resulteerde ondertussen al in tien interviews. Het streefdoel is een 20 tot 25 gesprekken, waarbij zoveel mogelijk verscheidenheid wordt beoogd. Zowel eerste als tweede generatie migranten komen aan woord en niet enkel succesverhalen worden verteld. Naast het registreren van getuigenissen wil men ook ander bronnenmateriaal (foto's, filmpjes, voorwerpen, ...) boven water halen.

De ontsluiting van al dat bronnenmateriaal gebeurt op heel diverse manieren. In eerste instantie via de website www.ghanezeningent.be waarop ook de interviews worden ontsloten. Daarnaast verwerkten het Minderhedenforum en tapis plein een zes-

Tentoonstelling: 30 jaar Ghanese feesten

Familiefeesten en rituelen van Ghanezen in Gent en Oost-Vlaanderen

[Home](#) [30 jaar Ghanezen](#) [Tentoonstelling](#) [Project](#) [COJG](#) [Partners](#)

Tentoonstelling '30 jaar Ghanese feesten'

Sinds 1982 groeit in Gent en Oost-Vlaanderen een Ghanese gemeenschap. Ondertussen is er een zichtbare groep Ghanezen in Gent. Welke feesten en rituelen vieren de Ghanezen hier? En hoe zijn die gebruiken veranderd onder invloed van de migratie en het samenleven in Gent? Tijdens de Gentse feesten loopt van 14 tot 23 juli 2012 een tentoonstelling in café Trefpunt.

[Meer info](#)

tal interviews in een thematische tentoonstelling rond 'rituelen en familiefeesten'. Die thematische tentoonstelling, weliswaar met aangepaste vormgeving, werd een tweede keer ingericht in het kader van de 'Gentse Feesten 2012'. Zoals ook bleek uit het voorbeeld van *Erfgoed Lommel* zorgt het aanknopen bij nationale evenementen voor een groter publieksbereik. Verder werd er een vertelsessie ingericht tijdens een Ghanees 'erfgoedfeest'. Hierop werden geen mondelinge bronnen gemaakt, maar werden wel nuttige contacten gelegd met nieuwe getuigen. In de toekomst zijn er plannen om een educatief pakket uit te werken, staat een project rond 'digital storytelling' (i.s.m. Kif Kif) op het programma en wordt een grote tentoonstelling gepland waarbij een tiental thema's voorgesteld zullen worden. De resultaten van het project zullen gebundeld worden in een brochure en thematisch op de website worden gepresenteerd. Via artikels in heemkundige tijdschriften wil men tevens de doelgroep van heemkundige kringen bereiken.

Naast deze kortetermijnontsluiting is er ook aandacht voor de bewaring van het erfgoed op lange termijn. De samenwerking met professionele partners is daarbij een belangrijke meerwaarde. Zo zal Amsab-ISG de interviews bewaren en ontsluiten. Een bezoek aan het STAM, het Gentse stadsmuseum, zorgde er niet alleen voor dat de Ghanezen

kennis konden maken met het Gentse erfgoed. Het contact met de medewerkers van het museum deed ook bij het museum zelf het verlangen ontstaan om in de toekomst aandacht te besteden aan het Ghanese migratieverhaal in het museum, bijvoorbeeld door middel van videobeelden van Gentse Ghanese feesten in hun filmzaal.

Een project is echter meer dan de tastbare resultaten. Minstens even belangrijk is het proces en de dynamiek die ontstaat tussen de diverse actoren. Om die dynamiek te creëren, moet natuurlijk geïnvesteerd worden in een vertrouwensband, maar eens de drempels weggewerkt, kan een heel mooi project ontstaan. Dat beide verenigingen worden gedragen door vrijwilligers maakt de uitwisseling vaak moeilijk (tijdsgebrek), maar des te interessanter.

De eerste workshop werd afgesloten door Sarah Kaerts van het Minderhedenforum. Zij gaf de toehoorders 10 concrete tips mee om samen te werken met etnisch diverse verenigingen (zie kader).

Tips voor het samenwerken met etnisch-culturele minderheden

1. Ontmoeting? Ga naar activiteiten.
2. Zet in op kennismaking – samenwerking vraagt tijd.
3. Evenwaardige samenwerkingen met win-win.
4. Eigen bestaansreden & corebusiness: zelforganisaties bestaan niet i.f.v. het interculturaliseren van anderen (al helpen ze waar ze kunnen).
5. 't Is niet omdat je iets wil organiseren over Indonesië, dat je ook Indonesiërs hiervoor warm kunt maken (eigenaarschap!).
6. Denk niet in plaats van partners: zet eigen ideeën aan de kant, accepteer partners in de rol die zij zichzelf toebedelen.
7. Niet elk verschil is een etnisch-cultureel verschil.
8. Dé 'allochtoon' bestaat niet: specificeer! 1 persoon vertegenwoordigt niet alle etnisch-culturele minderheden.
9. Samenwerken hoeft niet altijd over het etnisch-culturele aspect te gaan.
10. Ander vakjargon, andere vergadergewoonten, verwachtingen van samenwerken.

Heemkunde en jeugdbewegingen

In de workshop 'heemkunde en jeugdbewegingen' kregen de deelnemers een aantal tips, adviezen en methodes voor een geslaagde samenwerking tussen heemkringen en jeugdbewegingen. Beiden hebben elkaar immers heel wat te leren. Erfgoed is misschien niet de eerste zorg van jeugdbewegingen, op nationaal vlak werden wel degelijk al initiatieven rond erfgoed van jeugdbewegingen ontwikkeld. Zo leidde het project 'Chiro Retro', dat naar aanleiding van *75 jaar Chiro* werd opgezet en waarbij ook Heemkunde Vlaanderen betrokken was, tot enkele producten om jeugdbewegingen te ondersteunen op het vlak van erfgoedzorg en -ontsluiting. Janna Lefevère, die als projectcoördinator één van de verantwoordelijken was voor dit project, gaf toelichting bij het project en vertaalde haar ervaringen in een aantal concrete tips voor heemkringen (zie kader).

Tips voor het samenwerken met jeugdbewegingen

1. Werk rond een concrete gebeurtenis zoals een bijvoorbeeld een jubileum.
2. Zorg dat beide partijen een inbreng hebben.
3. Hou rekening met lokale tradities.
4. Gebruik de talenten van jongeren.
5. Wees niet te belerend.
6. Denk aan de agenda's van jongeren: examens zijn verspreid over het hele jaar!
7. Leer elkaar kennen!
8. Plezier primeert!

Vervolgens kwamen vier vrijwilligers (Jan Bollen, Jos Van Hoof, Frederik Loy en Thomas Jansen) getuigen over een concreet samenwerkingsproject. *Molse Tijdingen* en *Chiro Wezel* sloegen de handen in elkaar naar aanleiding van het 70-jarige bestaan van de jeugdbeweging. Samen gingen ze aan de slag met het verleden van de chirojongens: met hulp van de heemkring werd het groepsarchief geordend, er werd onderzoek verricht naar de beginjaren van *Chiro Wezel* en er werden interviews met chiropioniers afgenomen. Dat resulteerde in een artikel over de geschiedenis van de jeugdbeweging in het jaarboek *Molse Tijdingen*. De ervaringen die beide verenigingen tijdens deze samenwerking opdeden, kunnen voor andere heemkringen bijzonder nuttig zijn.

Zo moet je er als lokale erfgoedvereniging rekening mee houden dat leidingsploegen regelmatig van bezetting wisselen. Bij een project op lange termijn kan dit voor problemen zorgen. De figuur van een volwassen begeleider die in sommige jeugdbewegingen een rol speelt, kan voor een zekere continuïteit zorgen. Schakel deze dus zeker in. Neem ook contact op met gemotiveerde oud-leiding. Hun kennis en hulp zijn vaak onontbeerlijk. Persoonlijke relaties (families, vriendschappen) die over verschillende generaties reiken, vormen het fundament van een goede samenwerking. Houd rekening met de eigenheid van de jeugdbeweging in kwestie en sluit zoveel mogelijk aan bij de interesses van de jongeren. Het erfgoed van jeugdbewegingen is zeer divers en biedt verschillende mogelijkheden. Het meest voor de hand liggend is uiteraard het archief. De kennis van archiefwerking is echter heel beperkt bij de jeugdbewegingen. Toch zijn jeugdbewegingen zich wel degelijk bewust van de waarde van hun ar-

chief en zijn ze er ook aan gehecht. Als heemkring kan je niet zonder meer eisen dat het groepsarchief uit handen wordt gegeven. Je moet steeds zoeken naar de beste oplossing voor alle partijen. Tot slot wezen ze, net als Lefevere, op het belang van plezier tijdens een erfgoedactiviteit.

Molse Tijdingen en Chiro Wezel kwamen hun samenwerking toelichten.

Na deze twee inleidende cases gingen de deelnemers in drie groepjes met elkaar in debat over het thema. Er werden ervaringen uitgewisseld en de verschillende tips die reeds aan bod kwamen, bleken ook in praktijk goed te werken. Uit deze discussies kwamen bovendien nog een aantal extra adviezen mee die heemkringen in het achterhoofd dienen te houden wanneer ze willen samenwerken met jeugdbewegingen. Zo is het belangrijk om in kleine werkgroepjes te werken om mensen gemotiveerd te houden. Verder kunnen jeugddiensten belangrijke tussenschakels zijn omdat ze vaak over veel informatie beschikken. Heemkundigen houden er best ook rekening mee dat jongeren soms terughoudend kunnen zijn om volwassenen in hun leefwereld toe te laten. Hen benaderen via 'hippe' sociale media zoals Facebook (of mail) is geen oplossing. Echt in gesprek gaan (via telefoon of rechtstreeks) is veel efficiënter. Tot slot is het ook raadzaam als heemkundige niet af te gaan op eigen jeugdbewegingservaringen uit het verleden: de jeugdbewegingen anno 2013 hebben de tand des tijds enkel doorstaan door zich aan te passen aan de huidige maatschappij.

Heemkringen die er in slagen een succesvol project met een lokale jeugdbeweging op te zetten, hebben heel wat te winnen. En niet enkel op korte termijn. Via jeugdbewegingen worden jongeren geïntrodu-

ceerd in het verenigingsleven. Deze ervaring kan een opstap zijn naar het lidmaatschap van lokale verenigingen, zoals heemkringen. Jeugdbewegingen zijn immers kweekvijvers voor geëngageerde vrijwilligers.

Heemkunde en gender

Tijdens de workshop 'Heemkunde en gender' boggen de deelnemers zich over het thema gender en de betrokkenheid van vrouwen bij (het bestuur van) een heemkring.

Els Flour van het *Archiefcentrum voor Vrouwengeschiedenis* opende de workshop met een uiteenzetting over gendergerelateerde thema's die heemkringen zouden kunnen bestuderen. Genderhistorici onderzoeken hoe het man- of vrouw-zijn een rol speelde in onze maatschappij. Dit blijft nu nog onderbelicht in heemkundig onderzoek. Zo zouden heemkringen bijvoorbeeld een onderzoek kunnen voeren naar de vertegenwoordiging van vrouwen in de lokale politiek. Over dit onderwerp zijn bijzonder veel bronnen te vinden die bovendien ook gemakkelijk te raadplegen zijn. Een ander dankbaar thema om als heemkundige mee aan de slag te gaan is de economische positie van de vrouw. Een positie die in de lokale praktijk vaak verschilde van wat de theorie voorschreef. Bleven de vrouwen in het dorp wel thuis aan de haard? De economische realiteit dicteerde het vaak anders.

Een zicht op situaties in de verschillende dorpen en gemeenten is er momenteel niet. Voor lokaal onderzoek liggen hier heel wat kansen.

Els Flour sneed enkele gendergerelateerde thema's aan.

Een derde mogelijke onderzoekspiste is de geschiedenis van het onderwijs. De evolutie in de curricula, het verschil in leerstof voor meisjes en voor jon-

gens, zijn slechts enkele interessante insteken. Verder is de geschiedenis van de vrouwenbeweging en de impact hiervan op het dagelijks leven eveneens een onderwerp waarop lokaal onderzoek meer licht zou kunnen werpen. Tot slot zouden heemkundigen in hun onderzoek ook aandacht kunnen besteden aan het spanningsveld tussen mannen en vrouwen: welke ideaalbeelden leefden er en hoe hadden die een impact op de dagelijkse omgang tussen mannen en vrouwen?

Nieuwe thema's, nieuwe mensen? Heemkringen die lokaal onderzoek op een nieuwe manier benaderen trekken niet toevallig veel vaker een vrouwelijk publiek aan en hebben ook vaker vrouwelijke bestuursleden. Dat bleek ook uit het daaropvolgende interview met Daisy Decoene van de Dadizeelse heemkundige kring *Dadiginsila*. Met acht vrouwelijke bestuursleden (op een totaal van twaalf) is deze heemkring een echt buitenbeetje en een ideale case om de betrokkenheid van vrouwen bij het bestuur van heemkringen aan te kaarten. Decoene engageerde zich van bij de oprichting van de kring in 1991 als bestuurslid, net als drie andere vrouwen. Het aantal vrouwen is in de afgelopen 21 jaar enkel gegroeid. De verklaring hiervoor moet gezocht worden in het feit dat de voorzitter meestal uit zijn of haar eigen netwerk rekruteert. En dat netwerk bestaat bij een vrouw vooral uit vrouwen. Met andere woorden: eens je één vrouw hebt, volgen er meer. Een vrouw betrekken bij de werking van een heemkundige kring, vereist wel een iets andere aanpak: vrouwen moeten nu eenmaal meer overtuigd worden van hun kwaliteiten. Eens overtuigd, nemen ze graag bestuursfuncties op. Decoene zelf is geen voorstander van 'groepsrekrutering': dat werkt enkel clanvorming in de hand. Vrouwen die reeds actief zijn in de kring zullen zelf wel verder binnen hun netwerk rekruteren. Decoene ziet de toekomst rooskleurig in: ongetwijfeld zal het aandeel van vrouwen in bestuursfuncties binnen heemkringen toenemen.

Daisy Decoene kon de studiedag niet bijwonen, dus sprak ze de aanwezigen toe via een videoboodschap.

Decoenes getuigenis leverde voldoende stof voor een pittige discussie. Uit de voorstellingsronde bleek dat het aandeel vrouwen in de aanwezige heemkringen heel sterk verschilde. Bovendien was er ook geen algemene vervrouwelijking vast te stellen bij alle verenigingen. Sommigen stelden net een afname van de betrokkenheid van vrouwen vast. Een aantal aanwezigen ging bovendien niet akkoord met de stelling van Decoene dat vrouwen best niet in groep worden gerekruteerd. Twee vrouwen in één keer opnemen, leidde bij bepaalde kringen tot betere resultaten. De groep was het echter wel eens over het feit dat vrouwen op een andere manier aangesproken moeten worden dan mannen. Ten eerste moeten ze vaker over de streep worden getrokken. Hen persoonlijk aanspreken op concrete capaciteiten tijdens activiteiten van de heemkring helpt.

De aanwezigheid van vrouwen in bestuursfuncties is dus geen opgaande lijn. Veeleer is er sprake van een slingerbeweging die niet alleen bepaald wordt door maatschappelijke tendensen, maar ook door de specifieke geschiedenis van de kring en de levenscyclus van vrouwen zelf. Tijdens bepaalde leeftijdsperiodes is langdurig engagement (als bestuurslid) voor vrouwen moeilijker haalbaar dan voor mannen. Dat vrouwen geen bestuursfunctie vervullen, wil echter niet zeggen dat ze niet bij een heemkundige kring betrokken zijn. Veel vrouwen bieden 'als partner' van een heemkundige vorser onmisbare hulp bij het opzetten van heemkundige activiteiten.

Die inzet blijft niet zelden verborgen voor het oog van de onderzoeker die de betrokkenheid van vrouwen bij heemkundige verenigingen in kaart brengt.

Conclusie

Hoewel het thema op een erg diverse manier werd aangebracht op deze studiedag, was de boodschap die de deelnemers meekregen globaal dezelfde. Een erfgoedpraktijk en -werking die oog heeft voor diversiteit zowel op het terrein van de organisatie, op het vlak van het publiek, als op het vlak van het aanbod is de enige mogelijke manier om zoveel mogelijk mensen, ongeacht hun taal, achtergrond, leeftijd, geslacht en opleiding, de kans te geven kennis te maken met cultureel erfgoed.

Het team van Heemkunde Vlaanderen